

Παιδείας και Εκπαίδευσης Προβλήματα

του Νικολάου Κουμούτσου

Εισαγωγικά

Στην πρό(σ)κληση για μια γραπτή εκ των υστέρων παρέμβαση στα πρακτικά της Ημερίδας για την Ανώτατη Παιδεία, αποκρίνομαι με προθυμία, παρά την (προσωπική) άποψη ότι η σπατάλη χιλιάδων τόννων χαρτομάζας (που προέρχεται από κατανάλωση ξυλείας!!) και μελάνης δεν έχει αποδώσει - τουλάχιστον μέχρι σήμερα - πρακτικά αποτελέσματα όσον αφορά τη διαμόρφωση και εφαρμογή ενός προγράμματος Ανώτατης Εκπαίδευσης, που να αντέχει στο χρόνο, να εμπνέει τον Δάσκαλο, να διαθέτει ευελιξία με αυξημένους βαθμούς ελευθερίας, επομένως να αναδίδει προοπτική επιτυχίας. Αρμόδιοι και αναρμόδιοι διατυπώνουν απόψεις, προτείνουν λύσεις ανατρέποντας άλλες κατεστημένες κι ο χορός καλά κρατεί, με τον μαθητευόμενο Μάγο (χορφαίος) στην πρώτη σειρά! Έτσι - δεν το κρύβω - βλέπω με δέος το όλον σηνικό και με διαταγμό καταθέτω τη δική μου "μαρτυρία", με (ορατό) τον κίνδυνο να χαρακτηρισθεί "αιρετική" ή "ουτοπιοτική". Έτσι, θα παρακάμψω τα "επίκαιρα προβλήματα" γενικής και ειδικής φύσης και θα αναφερθώ σε θέματα που ανάγονται σε διαχρονικές καταστάσεις και απώτερους στόχους.

1) Παιδεία και Εκπαίδευση

Θ' αρχίσω από το διαχωρισμό ανάμεσα στις έννοιες "Παιδεία" και "Εκπαίδευση" που πιστεύω ότι συναρτάται με το διαφορετικό φιλοσοφικό κοινωνικό περιεχόμενο κάθε μιας. Έτσι η κοινωνική διάσταση της Παιδείας σηματοδεύεται από την προσπάθεια για την "πνευματική καλλιέργεια" (όπως θα λέγανε και οι παλαιότεροι). Η Παιδεία, με αντικείμενο το πολιτιστικό μόρφωμα είναι "κοινωνική επένδυση" που αφορά τους πάντες και πρέπει να προσφέρεται από την κοινωνία και τους ελί τούτου φορείς της αφειδώς και δωρεάν. Από την άλλη μεριά, η Εκπαίδευση, ουσιαστικά, αποβλέπει στην κατάρτιση του ατόμου για την αντιμετώπιση των βιοτικών αναγκών του.

Το Πανεπιστήμιο ιδρύθηκε για να ικανοποιήσει αρχικά τις πνευματικές, κυρίως, ανάγκες μιας κοινωνίας που είχε κατά βάση περιορισμένη δομή και εμπέλεια. Αργότερα, το Πανεπιστήμιο, παρά τις κατά καιρούς αναλαμπές του, κατέστη όργανο εξυπηρέτησης σκολών, τους οποίους μόνο ορισμένες κοινωνικές ομάδες μπορούσαν να θέσουν. Σήμερα, το Πανεπιστήμιο υπηρετεί ή τείνει να υπηρετεί το κοινωνικό σύνολο μέσα από μια "υβριδική" μορφή, που προέρχεται από τη μίξη των δύο αυτών βασικών του χαρακτηριστικών, προσπαθώντας να προσφέρει στο Άτομο ένα γνωστικό και πολιτιστικό μόρφωμα με τη βοήθεια μιας λειτουργίας που διέπεται από ένα αέναο εκπαιδευτικό γίγνεσθαι, έτσι ώστε, να επιβάλλεται η αναζήτηση κάθε στιγμή, νέων δρόμων στις σχετικές διαδικασίες. Η λύση της μίξης των δύο σε μια ερμαφρόδιτη μορφή φαίνεται να είναι λύση "κατ' οικονομίαν" που προέρχεται μάλλον από κοινωνι-

κές, διαρθρωτικές και οργανωτικές αδυναμίες και που ασφαλώς δεν είναι εύκολα ανατρέψιμη, εκτός αν αποθέσουμε τις ελπίδες μας σε κάποιο "κβαντικό άλμα" στο κοινωνικό μας σύστημα, μια και η λέξη επανάσταση μπορεί να θεωρείται - σίγουρα - παρωχημένη σε περιεχόμενο και δράση!!!

Αν λοιπόν Εκπαίδευση (μέσα στην οποία περιλαμβάνεται και η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση) σημαίνει κατάρτιση και είναι πράγματι κατάρτιση, τότε πρόκειται για μία διαδικασία καθαρά οικονομικής επένδυσης στην οποία όμως άλλος είναι ο επενδυτής κι άλλος καρπούται τα οφέλη!!!* Όμως δεν είναι εκεί το θέμα και η λογική που διέπει σήμερα την αντιμετώπιση του προβλήματος φαίνεται να μην τολμά να θίξει την ουσία των πραγμάτων, ίσως γιατί δεν μπορούμε να συλλάβουμε το μέγεθος και την έκταση των μεταβολών σε κάθε τομέα της Ζωής, κοινωνικό, ηθικό κλπ. Μας κατέχει το δέος της σύγχρονης τεχνολογίας χωρίς να μπορούμε να οραματισθούμε το μέλλον με βεβαιότητα κι απ' την άλλη μεριά αναζητούμε άλλοι στο παιχνίδι των ευθυνών, παίζοντας ταυτόχρονα κρυφτούλι.

2) Η Ανώτατη Εκπαίδευση

Η κοινωνία χρειάζεται υπεύθυνους πολίτες που είναι προϊόν της Παιδείας. Ως οργανωμένο σύνολο η κοινωνία χρειάζεται καθαρισμένα άτομα. Η επίτευξη του πρώτου στόχου είναι εύκολη, αν η πολιτεία αποφασίσει κάποτε ότι τον επιδιώκει! Ο δεύτερος στόχος είναι δύσκολος στην εκπλήρωσή του για απλούς λόγους, όπως είναι η ανικανότητα της εφαρμογής ενός αξιόπιστου συστήματος αξιοκρατίας, ο καθορισμός των αναγκών και ο επιμερισμός καθηκόντων**, η διαχείριση των πλουτοπαραγωγικών πόρων, η οργάνωση του κοινωνικού συνόλου με βάση βιώσιμες αρχές κοκ.

Η Εκπαίδευση και ιδιαίτερα η Ανώτατη Εκπαίδευση αναζητούν σήμερα διεξόδους μέσα από (αίτιμα της ηγεσίας της) διεκδικήσεις του τύπου αύξησης του ποσοστού δαπανών και κυρίως διατήρησης "κεκτημένων" (αίτιμα του φοιτητικού κόσμου), σ' ένα κόσμο που αλλάζει και που ίσως δεν έχουμε ακόμα αντιληφθεί ότι αλλάζει. Μήπως, επομένως πρόκειται για διεκδικήσεις προσκολλημένες σε κοντόφθαλμες προοπτικές και ξεπερασμένες ηθικές υποστάσεις; Μήπως θα πρέπει να ξεπεράσουμε τα φράγματα σιωπής που επιβάλλουν οι εύκολες λύσεις προσαρμογής στα "κατεστημένα";

Μήπως θα πρέπει αλλού να αναζητήσουμε τη βάση της Ηθικής του εκπαιδευτικού μας συστήματος; Μήπως βασικές αρχές όπως δικαιοσύνη, αξιοκρατία, ισονομία κλπ. έχουν σήμερα εξοβελισθεί ή τουλάχιστον παρακαμφθεί;

Η Ανώτατη Εκπαίδευση βρίσκεται σήμερα σε αδυναμία να αντιμετωπίσει τις κοινωνικές διαστάσεις του εκπαιδευτικού προβλήματος που εκδηλώνονται με τον άνισο καταμερισμό της εργασίας, τη σύγχυση ανάμεσα στη γενικότερη μόρφωση και την επαγγελματική κατάρτιση (όπως προαναφέρθηκε) την επιθυμία του ατόμου για κοινωνική προβολή μέσω της Εκπαίδευσης, την ανεργία των νέων επιστημονικών κοκ. Έτσι, πέραν από τις γενικευμένες και εν πολλοίς υπερβατικές - όσον αφορά την ευχέρεια υλοποίησής τους-

Ο Ν. Κουμούτσος είναι ομότιμος καθηγητής, προϊστάμενος Γραμματείας ΕΜΠ. Το κείμενο αποτελεί παρέμβαση του στα πρακτικά της Ημερίδας για την Ανώτατη Παιδεία (19-10-95).

αυτές αρχές υπάρχουν παράγοντες -ας πούμε αντικειμενικοί- που καθορίζουν τα πλαίσια λειτουργίας ενός Πανεπιστημίου και ιδιαίτερα ενός Τεχνικού Πανεπιστημίου. Τέτοιοι παράγοντες είναι:

- 1) ο γρήγορος ρυθμός παλαιώσης και απαξίωσης της γνώσης,
- 2) η διαπιστούμενη διεύρυνση της γνώσης,
- 3) η διαφαινόμενη σπάνη των φυσικών πόρων και των ενεργειακών πρώτων υλών,
- 4) οι τρομακτικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και η διάταξη της οικολογικής ισορροπίας από τις ποικίλες δρα-

στηριότητες μας. Και οι τέσσερις παράγοντες συνηγορούν για αναθεώρηση του τρόπου επιλογής των φοιτητών, για εκσυγχρονισμό μεθόδων διδασκαλίας, για αλλαγή σχέσεων μεταξύ διδάσκοντος και διδασκόμενου. Επιβάλλεται ακόμα να υπάρξει ευελιξία στην άσκηση του λειτουργήματος της Εκπαίδευσης πράγμα που προαπαιτεί την εγκαθίδρυση, αμοιβαίου αισθήματος εμπιστοσύνης ανάμεσα στην Ακαδημαϊκή Κοινότητα και την Πολιτεία, σε συνδυασμό με την ελάττωση της παρέμβασης της Εξουσίας στην καθημερινή ζωή του Πανεπιστημίου.

